

TURINYS

1 skyrius. Irena	7	22 skyrius. Nauji demonai	174
2 skyrius. Išėjimas	19	23 skyrius. Vilties puoselėjimas	180
3 skyrius. Pasaulis už koncentracijos stovyklos	31	24 skyrius. Didėjantis susidomėjimas	190
4 skyrius. Kopimas	43	25 skyrius. Svečiai	198
5 skyrius. Naujo gyvenimo pradžia	47	26 skyrius. Gerasis gydytojas	202
6 skyrius. Prisitaikymas	51	27 skyrius. Siuvykla	210
7 skyrius. Eva	60	28 skyrius. Atsipalaidavimas	212
8 skyrius. Kitoks kalėjimas	65	29 skyrius. Draugai	223
9 skyrius. Ryšių palaikymas	72	30 skyrius. Pavasariniai debesys	227
10 skyrius. Svečiai	81	31 skyrius. Palengvėjimas	236
11 skyrius. Pirmoji ponia	85	32 skyrius. Laukimas	240
12 skyrius. Užimtumas	97	33 skyrius. Tuštuma	247
13 skyrius. Tarp gyvenimo ir mirties	106	34 skyrius. Pirmieji ženklai	259
14 skyrius. Kopimas atgal	116	35 skyrius. Brendimas	271
15 skyrius. Laukimas	122	36 skyrius. Naktinė pamaina	275
16 skyrius. Planai	132	37 skyrius. Stebėjimas ir laukimas	287
17 skyrius. Trupinėlis gyvenimo	142	38 skyrius. Gresiantis pavojus	295
18 skyrius. Numuštas karštis	152	39 skyrius. Stiprus tinklas	301
19 skyrius. Budrus laukimas	155	40 skyrius. Tikrasis pasaulis viršukalnėje	310
20 skyrius. Evos stiprybė	167	41 skyrius. Atpildas	322
21 skyrius. Pasveikimas ir mintys	170	Epilogas. 1990 M. Berlynas	328

gerai?“ Žaidėme rusišką ruletę, nežinodami, kiek šovinių telpa į šautuvo būgną, ir niekas nenorėjo būti pirmas.

Prisiminiau kūdikį, kurį prieš kelerius metus priėmiau slovakų poros namuose. Antrakartės gimdymas užtruko neįprastai ilgai, ir stangos ją labai išsekino. Kai išlindo galvytė, paaiškėjo priežastis – didesnis už vidutinį viršugalvis slinkdamas tempė kiekvieną gimdyvės kūno ir sielos centimetrą. Kai naujagimė jau gulėjo motinos glėbyje, visi pamatėme neproporcingai ištinusią galvytę, aukštą kaktą ir pūpsančias akis: viena – vaiduokliška, neskaidri ir nematanti, o kita pasisukusi į vidų, irgi turbūt akla. Kūnelis buvo mažesnis nei įprasta, tarsi galva būtų susiurbusi visą šiam nėštumui skirtą energiją. O motina tik pasakė: „Argi ji ne gražutė?“ Senelė taip pat pasilenkė prie naujo žmogučio ir džiaugėsi tuo, ką Dievas davė.

Dar niekada grožis taip nepriklausė nuo matančiojo, kaip gimus tai mergaitei. Galėjau tik spėlioti, ar niekam nematant motina nubraukė ašarą, kad jos gražioji dukrytė neturės ateities arba kad nežinia kiek išgyvens. Tada dar tvirčiau įsitikinau, kad visi kūdikiai yra kam nors brangūs ir kad neturime teisės vaidinti teisėjų, prisiekusiųjų ar Dievo. Niekada. Tvirtai apsisprendžiau neprisidėti prie nusikaltimo. Jeigu prireiks, rasiu būdą, nors dar neišmanau, kokį.

Jau kitą mėnesį Vokietija kariavo su Europa, ir netrukus išbandymas teko visam tautos socialiniam audiniui.

3 SKYRIUS

PASAULIS UŽ KONCENTRACIJOS STOVYKLOS

Mane pažadino kitoks ore tvyrantis šaltis. Jau sutemo, o mes vis dar važiuojame – didelis variklis monotoniškai burzgė, pakely žybtelėjo kelios ką tik uždegtos namų šviesos. Jaučiausi sutrikusi, nesuprantanti, kuria kryptimi važiuojame, bet spėjau, kad esame kalnuose ir iš lėto kylame. Oras buvo kitoks, su krikščionišku prieskoniu, kuris priminė atostogas su šeima.

Nustebau. Maniau, kad būsime Berlyne, Miunchene ar kokiame kitame pramoniniame mieste ir važiuosime į kokius nors privačius gimdymo namus, kuriuose aukštų nacių pareigūnų ir lojalių verslininkų žmonos atlieka savo pareigą. Vokietijos moterims buvo įsakyta „karinę tarnybą“ atlikti gimdant naują kartą. Prieš mane suimant prisimenu matytus plakatus, iškabintus ant kiekvieno Berlyno gatvės kampo, kuriuose į tarnybą buvo šaukiamos šviesiaplaukės, besišypsančios moterys, rūpestingai rankomis apsivijusios savo stiprius veislinius jaunikius arijus ir pasirengusios tarnauti Reichui kaip maistingas pašaras tokiam rangui. Tai buvo jų pareiga, ir jos ja neabejojo.

Ar tikrai? Niekada neišsiaiškinsime, nes ištikimos vokietės apie tai viešai nekalba.

Man sujudėjus seržantas krūptelėjo ir automatiškai ištiesino pečius. Nežiūrėdamas pasakė:

– Netrukus atvyksime, froilen. Turite būti pasiruošusi.

Sėdėjau apsvilkusi vieninteliais skarmalais ir nebuvo ko ruoštis, bet vis tiek linktelėjau. Po kelių minučių pasukome kairėn pro virinto plieno vartus ir, po ratais traškant įšalusiam žvyru, tolygiai riedėjome ilgu įvažiavimu. Jo gale stovėjo didelė vila, kurios priangis buvo nušviestas iš vidaus sklindančios šviesos. Namas atrodė tikro vokiško, tikrai ne kaimiško stiliaus, su raižytomis kolonomis, laikančiomis didelę užapvalintą verandą, kurioje medinės kėdės ir staleliai buvo išdėlioti taip, kad būtų galima grožėtis kalnais.

Akimirką pamaniau, kad atvykome į *Lebensborn*^{*}, vieną iš Henriko Himlerio menkai slepiamų veisimo centrų, kuriuose pildėsi utopinės rasinės svajonės, ir kad būsiu įpareigota saugoti gyvybes arijų, kuriuos pagimdė paskirtos kūdikių išnešiotojos ar SS karininkų žmonos. Bet pastatas, nors didžiulis ir masyvus, buvo labiau panašus į kieno nors namus. Spėlioju, kokio nacių pareigūno žmona galėtų juose gyventi, kiek ji svarbi, kad atkreipė fiurerio biuro dėmesį, jog jai būtų parūpinta privati akušerė.

Automobiliui sustojus, atsivėrė įspūdingos medinės durys ir pasirodė moteris. Ji nebuvo nei nėščia, nei namų ponija, nes buvo apsitaisiusi kaip tarnaitė spalvingu tiroliečių kostiumu su kikliku. Nerangiai išlipau iš automobilio, nes nuo šitokio patogumo buvo nutirpusios kojos. Tarnaitė nulipo laiptais, plačiai nusišypsojo ir ištiesė ranką. Jos iškvepiamo oro garai balo

susidūrė su vėsa, bet priėmimas buvo šiltas. Kuo toliau, tuo ši diena atrodė keistesnė.

– Labas vakaras, froilen, – pasisveikino ji sodria bavoriška tarme. – Prašome įeiti.

Nusekiau paskui ją į prabangų vestibulį, kuriame puošnūs šviestuvai išryškino paveikslus paaukuotais rėmais, o Hitlerio paveikslas buvo garbingiausioje vietoje, virš šviečiančio židinio. Šiandien pamačiau daugiau jaukių židinių nei per visą laiką koncentracijos stovykloje. Kaip šuniukas tipenau iš paskos. Išėjome iš vestibulio ir nusileidome į patalpas, kurios neabejotinai buvo skirtos tarnams. Įėjusi į erdvią svetainę pajutau, kaip keli žmonės atsisuko ir nulydėjo akimis mane, einančią paskui tarnaitę į koridorį ir galiausiai mažytį miegamąjį.

– Štai, – tarė ji, – šiąnakt miegosite čia, o iš ryto būsite pristatyta poniai.

Nuščiuvau it vaikas, pamatęs įspūdingą gimtadienio tortą. Ant lovos buvo tikras čiužinys, lovatiesė, o ant putnios pagalvės – sulankstyti švarūs naktiniai marškiniai. Ant spintelės buvo padėtas plaukų šepetys, šalia jo – muilas ir švarutėlis rankšluostis. Tai buvo išsvajoti daiktai.

Kambarinė vėl užsiminė:

– Ponia liepė jus nu... – ji nutilo ir pasitaisė, – *pasiūlyti* jums nusiprausti vonioje prieš vakarienę. Ar norėtumėte, froilen?

Taip ir likau nesupratusi, ką jie pamanė pamatę mane tokią susivėlusią – mano tamsūs plaukai buvo ataugę, dantys dar visi, bet toli gražu neatrodžiau sveika. Kambarinei arba visai nerūpėjo, iš kur buvau atvežta, arba ji tai puikiai slėpė.

– Taip, taip, – įstengiau atsakyti, – ačiū.

Kambarinė pradingo koridoriuje, o mano ausys išgirdo tekančio vandens garsą. Karštas vanduo! Iš čiaupų! Koncentracijos

* „Gyvybės šaltinis“, nacistinės Vokietijos organizacija arijų rasės gimstamumui skatinti (vok.).

stovykloje jo visada trūko, buvo šaltas ir pumpuojamas iš purvino šulinio. Negalėjau atitraukti akių nuo gabalėlio muilo, tarsi tai būtų buvusi dangaus mana, tarsi galėčiau bet kurią akimirką jo atsikąsti, lyg Alisa Stebuklų šalyje.

Atsargiai atsisėdau ant lovos ir jaučiau, kaip kaulai sminga į minkštą medžiagą – nė nesvajojau, kad dar galėsiu nors vieną naktį miegoti po švariais apklotais. Kambarinė, prisistačiusi Krista, parodė vonios kambarį, uždarė jo duris ir pirmąsyk po dvejų metų leido iš tikrųjų pabūti vienai. Nepaisant garsų name, jaučiau klaikią tylą, mane supanti erdvė traukėsi ir darėsi klaustrofobiška. Niekas į mane nekosėjo, niekas nesunkė mano gyvybės, Graunija savo kaulų neglaudė prie mano raumenų netekusio linkio. Buvau viena. Net nesupratau, ar man tai patinka.

Nusitraukiau ploną suknelę, bebaigiančius išskysti apatinius ir numečiau ant grindų. Garuojantis vanduo sukosi ratais, įmerkiau kojos pirštą beveik bijodama lipti į vandenį, kad tikras jausmas nesusprogdintų šios suraizgytos svajonės kaip burbulo.

Pasinėriau į malonią šilumą ir net nepagailėjau kelių brangių ašarų, kai jau buvo pakankamai vandens. Kai vienoje vietoje pamatai tiek siaubo, naikinimo ir nužmogėjimo, paprasčiausi dalykai gali palaužti ryžtą ir priminti apie gerumą pasaulyje. Vaikystėje dažnai maudydavausi šiltoje vonioje, ypač kai būdavau peršalusi ar kankindavo kosulys. Mama prileisdavo į vonią karšto vandens ir, trinkdama mano galvą, atsisėdusi kalbėdavo arba dainuodavo, po to susupdavo mane į minkštą rankšluostį ir paguldydavo į lovą, prieš tai davusi kašto raminamojo gėrimo. Labai stengiausi negalvoti apie juos visus, kai mėgavausi keistu jausmu, tik labiausiai už viską troškau, kad jie būtų ne tokiam pragare, iš kurio aš ką tik ištrūkau. Mano išsekintus raumenis purtė rauda, kol pajutau išverkusi visas ašaras.

Ašaroms išsekus, pirmą sykį po tiek metų apžiūrėjau savo kūną, nes koncentracijos stovykloje nebuvo veidrodžių, o dėl šalčio beveik nenusirengdavome. Vaizdas mane sukrėtė. Po pergamentine oda suskaičiavau savo šonkaulius, dirbant ligininėje užauginti rankų raumenys dabar buvo suglebę ir nusilpę, o dubens kaulai – išsišovę. Kur aš pati pradingau? Kur dingo anoji Ankė? Turėjau gerai išsitrinti tuo puikiuoju muilu, kad nusigramdyčiau ne vieną sluoksnį purvo. Kai išlipau iš vonios, vanduo buvo pilkas, o pamazgose plaukiojo mažyčiai juodi įvairiausių gyvių lavonėliai. Krista man buvo padėjusi ploną chalatą, o aš tyčia stengiausi daugiau nežiūrėti į veidrodį. Nedrąsiai basomis, bet švariomis kojomis nutipenu koridoriumi į savo kambarį.

Kambaryje manęs laukė dar daugiau brangenybių. Ant kėdės buvo užmesti švarūs apatiniai, sijonas, kojinės ir megztinys. Dar buvo berankoviai apatiniai marškiniai, bet nebuvo liemenėlės, kurios man ir taip nereikėjo, nes nebuvo ko prilaikyti, atrodžiau kaip paauglė su per anksti pasenusiu kūnu. Netrukus Krista man atnešė lėkštę keptos mėsos su glajumi, bulvėmis ir morkomis, kurių popiečio saulės spalva švietė šalia. Kadangi alkis graužė nuolatos, net buvau pamiršusi, kad per visą dieną dar nebuvo nieko turėjusi burnoje.

– Paliksiu jus vieną, – pasakė ji šiltai ir nuoširdžiai nusišypsavo. – Ryte atnešiu pusryčius, o ponias jus priims po to.

Maniau, kad prie lėkštės pulsiau it rajūnė ir godžiai kimšiu tokias reikalingas kalorijas, bet turėjau pakankamai žinių, kad suprasčiau, jog su savo išbadėjusiais viduriais turiu elgtis atsargiai, jeigu noriu, kad maistas pasiliktu, jog akimirksniu neišvemčiau. Kiekvieną kąsnelį čiulpiu ir mėgavausi, kol gana greitai viduje pajutau tempimą. Kelis sykius nuo kaloringo maisto nevalingai sužiaukčiojau, bet giliai kvėpavau trokšdama kuo

greičiau nuryti maistą. Minkšta troškinta mėsa priminė laikus prieš karą, mamos ruošiamus gimtadienio patiekalus – jautieną vokiškame aluje. Apgailestaudama trečdalį maisto turėjau palikti. Daugiau neturėdama kuo užsiimti, savo šlapius plaukus ištiesiau ant prabangios pagalvės, gerte gėriau skalbiamojo muilo kvapą ir akimirksniu užmigau.

Pro langelį virš lovos besiskverbianti šviesa pranešė, kad atėjo rytas. Kaip ir kiekvieną rytą ankstesniais mėnesiais, lėta pajudinau petį. Nuo miegojimo ant medinio gulto ant pečių susiformavo skauduliai, todėl turėjau keltis atsargiai, kad odoje neatsivertų žaizdos ir neprasidėtų infekcija. Prisiminiau kur esanti tik tuomet, kai pajutau savo odą, grimztančią į minkštą medvilnę. Net ir tuomet akimirksnį turėjau įtikinėti savo bundančias smegenis, kad nesu paskendusi fantazijose.

Per sienas skverbėsi į dienos reikalus kibusių namiškių garsai, o aš nutipenu į vonią, viduje jausdama išbadėjusių ir išsipūtusių vidurių grumtynes, kurios buvo neišvengiamos. Grįždama į kambarį pamačiau ateinančią Kristą, šiek tiek nustebusią, tarsi būčiau išgaravusi ar galėjusi pabėgti.

– Labas rytas, froilen, – kreipėsi ji į mane kaip į tikrą viešnią.

Jau buvau pradėjusi jai puoselėti šiltus jausmus vien už tai, kad su manimi elgiasi kaip su žmogumi ir kad atnešė maisto. Jos aukšti skruostikauliai atrodė dar labiau pakelti, o žalios akys spindėjo, nes gelsvi plaukai buvo susukti į kietą kuodą.

– Atsiprašau, neįstengiau vakar pabaigti vakarienės, – pasiteisinau, kai ji nužvelgė maisto likučius. – Nesu visai pripra...

– Nieko tokio, – nuramino ji šypsodamasi.

Darbuotojai vis vien žiūrėjo įtariai, kad ir kas jiems apie mane buvo pasakyta. Gerokai užtrukau, kol sušveičiau lėkštėje man padėtus kiaušinius su duona. Tryniai – kaip tos milžiniškos

mamos sode lingavusios saulėgražos. Koncentracijos stovykloje rūpestingai saugomi prisiminimai dabar vėl plūdo atgalios. Prisiverčiau į pilną skrandį susigrūsti baltymus, o per jėgą nurijus paskutinį kąsnį, prie durų pasirodė Krista.

Ji laiptais mane nuvedė į didelį laukiamąjį, iš trijų pusių apjuostą plačiais panoraminiais langais, vienoje pusėje atgręžtais į mišką, o priešingoje – į kalnus. Erdvės užteko kelioms paprastoms vokiško stiliaus odinėms sofoms su tamsaus medžio spintelėmis ir negražiomis, neskoningomis puošmenomis. Nieko keista, kad fiurerio portretas grėsmingai žvelgė nuo didžiulio židinio, kuriame ugnis švelniai laižėsi, užuot užusi.

Ji sėdėjo viename iš griozdiškų fotelių, o man įėjus atsistojo. Aukšta, liekna, elegantiška, su šviesių plaukų banga, skaidriai žydromis akimis ir papūtusi ryškiai raudonai dažytas lūpas. Prisižiūrėjusi, tikra vokietė. Irgi nesimatė, kad būtų nėščia.

– Froilen Hof, sveika atvykusi į mano namus.

Tik šypsenos užuomina. Iš karto buvo aišku, kad viskas suplanuota ir kad tai jai nelabai patiko.

– Aš esu Magda Gėbels. Mano labai gera draugė prašė surastiką nors, kas turėtų jūsų žinių ir galėtų jai padėti.

Vien išgirdusi jos vardą supratau, kodėl su manimi buvo taip maloniai elgiamasi. Frau Gėbels buvo vokiško moteriškumo įsikūnijimas. Ištekėjusi už propagandos ministro ir pagimdžiusi septynis nepriekaištingus arijų egzempliorius, ji buvo tikras moterų uolumą reklamuojančių plakatų modelis. Kadangi fiureris žmonos neturėjo, įvykių apžvalgose ir nuotraukose, kurias matydavau prieš mane suimant, dažniausiai šalia stovėdavo ji. Magda Gėbels, nors ir moteris, buvo tobula nacė, dažnai straipsnių autorių tituluojama „pirmąja Vokietijos ponija“.

Ji pradėjo dalykiškai:

– Jūsų reputacija, profesinė patirtis ir jūsų... situacija man yra žinomos.

Buvau pastebėjusi, kad, prieš pradėdant grasinti mano šeimos nariams, visada būdavo padaroma pauzė. Ar tai buvo gėda, ar tik menkas nepatogumas? Visai nesigrauziantys dėl savo žiaurumo naciai, regis, beveik drovėjosi grasinimus vadinti šantažu.

Nė kiek nesidrovėdama ji tęsė:

– Kaip suprantu, jūsų darbas buvo labai nevienodas, bet visuomet nuoširdžiai rūpinotės bet kokioje padėtyje atsidūrusiomis moterimis ir jų kūdikiais, nors dirbote labai skirtingomis sąlygomis. Esu tvirtai įsitikinusi, kad taip pat elgsitės ir su mano drauge, kuriai atsirado būtinybė, – ji stabtelėjo ir suteikė progą man atsakyti.

– Visuomet stengsiuosi, kad pasekmės būtų kuo palankiausios bet kuriai moteriai, – pasakiau ir tyčia padariau pauzę, – kad ir kas jos būtų.

Tikrai kalbėjau tiesą. Studijuojant išmoktos akušerijos taisyklės buvo vienodos turtingoms ir vargingoms, geroms ir blogoms, nusikaltėlėms ir pavyzdingoms pilietėms. Visi kūdikiai tą akimirsnį gimsta lygūs ir visi nusipelno galimybės gyventi. Tik vėlesnėmis akimirkomis, mėnesiais ir metais juos pradeda laužyti nelygybės kupinas pasaulis.

Ji pagavo mano žodžių prasmę ir priešais save suplojo delnais, kurių nagų manikiūras – tobulas.

– Puiku. Šiandien ruošitės, o rytoj važiuosite pas savo naująją klientę.

Žodį „klientę“ ištarė taip, tarsi būčiau laisvai samdoma specialistė, nutarusi priimti užsakymą. Tada mažčiau, kiek ir kaip giliai jie jautė melą. O gal iš tikrųjų tikėjo savo pačių kuriama propaganda? Iš tiesų tikėjo?

Neatsakiau nieko, nė nepadėkojau, kad nepastebėtų, jog džiaugiuosi jos pasiūlymu. Ponia Gėbels to nepraleido nemačiomis.

– Turėtumėte suprasti, froilen Hof, kad jums tai neįkainojama galimybė. Ne kiekvienam patikima tokia svarbi užduotis. Manome, kad, nepaisant jūsų politinių pažiūrų, visų pirma būsite akušerė.

Jie rizikavo, bet turbūt buvo teisūs. Gyvenime nebuvau angeliukas, bet savo pareigas atlikdavau atsakingai. Moterys pastodavo, kad susilauktų sveikų kūdikių, o šie turėdavo išgyventi. Tokia buvo auksinė taisyklė.

Pasisukau ketindama išeiti, o už durų pamačiau praslenkantį siluetą.

– Jozefai? – pašaukė ji man už nugaros. – Ateik susipažinti su akušere, kurią pasamdėme.

Juodu kostiumu vilkintis smulkaus sudėjimo vyriškis kiek šlubčiodamas sparčiai priėjo prie manęs, sustojo ir suglaudė kulnus turbūt iš įpročio. Jis nebuvo panašus į arijų, bet jo veidas dažnai būdavo laikraščiuose, į kuriuos buvo įnikęs mano tėvelis, kol tapome dingusiais. Jozefas Gėbelsas – vienas iš Hitlerio rato patikėtinių, tiesos iškraipymo ir pagražinto melo meistras, mulkinęs gerus ir dorus vokiečius. Argi ne Gėbelsas buvo pareiškęs, kad moterų misija yra būti gražioms ir gimdyti vaikus? Prisimenu, kaip su seserimi Ilze iš šių žodžių juokėmės, bet dabar, matydama jo žmoną, galėjau suprasti, kodėl jam tai atrodė įmanoma.

– Froilen Hof, malonu susipažinti, – jis nusišypsojo puse lūpų, kad vos kyštelėtų mažyčiai smaili dantys, kaip neabejotinai Trečiojo reicho karininkai buvo išmokyti, kad atrodytų gana grėsmingi. Jis buvo lieknas kaip dabita, tamsiais, atgal sušukuotais glotniais plaukais ir įdubusiais skruostikauliais.

Himleris, Hitlerio dešinioji ranka, Reicho aukštuomenėje buvo vaizduojamas kaip žiurkė, o Jozefas Gėbelsas galėjo būti tobula žebenkštis. Savo žmonai jis turėjo atrodyti labiau nei paviršutiniškai patrauklus. Net sudrebėjau, kad jis žinojo mano pavardę.

Gėbelsas atsisuko į žmoną:

– Ar dėl visko susitarta?

– Taip, Jozefai, – atsakė ji akivaizdžiai susierzinusi.

– Tuomet palinkėsiu jums geros dienos. Tikiuosi, jums rūpinamasi tinkamai, froilen Hof.

Jozefas išėjo, o Magda liko, savo kietai suspaustas raudonas lūpas ir žvilgsnį nukreipusi jam pavymui. Frau Gėbels buvo galima laikyti gražia ir vaisinga patele, bet jaučiau, kad po dailiu veidu slypi kur kas daugiau.

Po pokalbio tarpduryje pasirodė Krista ir vėl mane nulėdėjo žemyn, į tarnų patalpas. „Pasiruošimas“ reiškė, kad savo paslaptinajai klientei turiu atrodyti tinkamai, o atlikti tai per vieną dieną buvo nemenka užduotis. Krista buvo atsiūsta su karboliumu nuo utėlių kiaušinėlių, prilipusių prie mano plonų plaukų šaknų. Linksmi nusiteikusi ji tepė mano plaukus ir meiliai pasakojo apie savo šeimą, gyvenančią netoli Kelno ir, nors jai didelių karo sunkumų pavyko išvengti, buvo akivaizdu, kad paprastos, dirbančios vokiečių šeimos taip pat labai vargšta. Jos brolis jau buvo nukentėjęs – apakintas ir sugrąžintas iš Rytų fronto, o tėvas liko vargti šeimos ūkyje vienas, be jaunuolio pagalbos. Krista tik trumpai užsiminė, kaip jos tėvas neapkenčia Reicho.

Prieš karą Krista dirbo moterų pensione slaugytojos padėjėja. Anot jos, viena iš užduočių – iš išretėjusių senųjų plaukų padaryti nors kiek stilingesnę šukuoseną – veikė geriau už vaistus. Kai iš mano galvos buvo išpešta paskutinė utėlė, vien su žirkėmis ir įkaitintomis plaukų žnyplėmis ji iš mano plaukų

padarė stebuklą – atrodė, kad mano nusilpusių sruogų padvigubėjo, o šašuota galvos oda buvo meistriškai paslėpta. Ne vėliau metus nemačiusi savęs veidrodyje vos save atpažinau. Buvau pastebimai senstelėjusi, raukšlėtais paakiais, sulysusiais skruostais ir išsišokusiu mažiųjų raudonų kraujagyslių lopais ant galvos – bet Kristos pastangomis sukrėtimas buvo mažesnis. Panašiai atrodė ir visas kūnas, nors stengiausi į savo atvaizdą per ilgai nežiūrėti.

Krista atnešė kelis paprastus, patogius kostiumėlius ir sijonus, surankiotus iš buvusių gubernančių ir namų ekonomų spintų. Šmėstelėjo mintis, kurioms iš jų teko išvykti į mirtį. Koncentracijos stovykloje be skrupulų godžiai apipuldavome lavonus, tikėdamosi nuvilkti mums dar praversiančius drabužius. „Mirusieji nedreba“, – sakydavome, taip pateisindamos savo kaltę. Tai buvo priimtina, nes reikėjo išgyventi. Todėl dabar visai nekrūpčiojau maudamasi šiurkščias kojines, kurios man buvo virtusios šilkinėmis, ir sagstydamasi palaidinę, nuo kurios man neniežės išsiritus naujai utėlių vadai. Drabužiai ant manęs kabo lyg ant pakabos, todėl Krista juos įėmė, palenkė ir pradingo, o už kelių valandų grįžo su jau pataisytais ir dailiau priglundančiais.

Dienai slenkant į pabaigą, prie mano durų pasirodė netikėtas svečias. Krista pastebėjo, kaip įsitempiau, pamačiusi jo mažą juodą lagaminėlį, plinkančią galvą ir akinius storais stiklais. Tarsi norėdama mane įtikinti, kad jis ne gydytojo Giltinės karikatūra, Krista pradėjo greitakalbe:

– Froilen Hof, tai gydytojas Simzas. Ponia prašė, kad jis apžiūrėtų jus prieš rytdienos kelionę.

Gydytojas Simzas atliko dvejopas – vidaus ligų gydytojo ir dantisto – pareigas ir patikrino mane nuo galvos iki kojų, davė

tepalo akivaizdžiausiai matomoms žaizdoms ant odos, pareiškė, kad mano plaučiai truputį švokščia, bet infekcijos nėra, o dantys – stebėtinai gerai išsilaikę. Pamatęs mano šonkaulius ar apgailėtinas krūtis, jis nieko nesakė, tik metodiškai tikrino, ar nekelsiu grėsmės būsimai klientei. Jo palankūs murmesiai reiškė, kad esu pasirėngusi. Vykriu.

Tą naktį miegojau neramiai, nors ir ištainguose pataluose. Galvojau apie sušalusią ir pažeidžiamą Rožą, apie visas moteris „gimdyklos“ barake, savo barako moteris ir aštuntą mėnesį nėščią, neatpažįstamai pasikeitusią Margo. Jos pilvas buvo tik vos matomas, bet kūdikis jau buvo iščiulpęs iš jos išsekusio kūno visas maisto medžiagas. Atėjus laikui gimdyti Margo per vieną dieną ir vienu ypu praras energiją, gyvybines jėgas ir kūdikį, o Roza viena turės pasirūpinti ir kūno atliekomis, ir giluminiu, bergždžiu troškimu, kuris sklis už barako, kai ji gedės davusi gyvybę ir praradusi kūdikį. O aš sau miegu beveik prabangoje. Žodžiu „nesąžininga“ niekaip negalima pavadinti loterijos, kuri lemia gyvenamą, mirtį ar tik šiokią tokią egzistenciją.

Tuose namuose paskutinį sykį valgiau su Krista. Man atvykus, ji buvo beveik vienintelis žmogus, su kuriuo iš tikrųjų bendravau. Per tokį trumpą laiką net šiek tiek susidraugavome. Atpažinau jos sielos troškimą paprasčiausiai gyventi dėl savo šeimos, bet tos jaunos žalios akys išdavė, kad ji nėra viena iš jų. Jose mačiau tik norą išgyventi. Jis buvo kitoks nei mano, bet vis tiek tai buvo išlikimo klausimas. Gal buvo kas nors daugiau nei įsivaizdavome, bet paprasčiausiai darėme, ką įstengėme.

Tik ar to pakako? Ar teisingai elgėmės?

4 SKYRIUS

KOPIMAS

Didžiulio sedano variklis į gaivų orą spjaudė dūmų debesis, o Krista atsisveikindama man mojavė.

– Būk atsargi, – pasakė ji iškalbingai spustelėjusi mano ranką. – Gal dar pasimatysime, nes kartais esu siunčiama į didžiuosius namus su reikalais.

– Būtinai, ačiū, Krista. Labai jums ačiū.

Man iš tikrųjų buvo liūdna su ja išsiskirti, nes jaučiau, kad, praleidusios daugiau laiko kartu, galėjome tapti geromis draugėmis. Maždaug pusantro kilometro važiuojame pro dideles kaimo sodybas, o tada kelias pasuko į viršų ir ėmė kilti. Vingiuojame vis aukštyrų geru akmenimis grįstu keliu, iš abiejų pusių įrėmintu didelių visžalių medžių. Pradėjau jausti kalnuotumą, o oras net automobilyje buvo kitoks, su žydro tyrumo prieskoniu. Pravažiuojame kelis patikros postus, ir aiškiai pajutau, kad nuo to kalno leisiuosi dar negreitai.

Penkiolika minučių lėtai kopęs automobilio variklis pradėjo niurzgėti kaip senas bambeklis, medžiai išretėjo ir atsivėrė vaizdas – paaiškėjo, kad kopiname tikru kalnu. Net tvyrant lengvai miglai panorama buvo nuostabi. Nuo balta pūkine apykakle